

Тук отново намираме мисълта за възходящото развитие на Алеко във връзка с концепцията му за бай Ганьо, когото първоначално изобразявал като отделна личност, а после — като тип. Първоначално Алеко „не е имал на умисъл да ни възсъздаде определен тип, а се е задоволил да скицира отделни портрети в профил“¹. В процеса на работата си върху образа той изяснява героя като тип и изоставя „нечистоплътния анекдотичен герой“, за да изправи накрай пред нас изображението на един „обществен мазник“². И тук, както и в рецензията си, Славейков смята, че очеркът „Бай Ганьо прави избори“ е едно доказателство, че Алеко е можел да се справи с жизнения материал.³

Новата оценка на „Бай Ганьо“ посочва още по-ясно връзките между Алеко Константинов и Пенчо Славейков. Славейков ни запознава с начина, по който Алеко създал своя „Бай Ганьо“, и въобще с начина, по който той работи. Той прави това обаче не само и не толкова с цел да обогати представите на читателя относно психологията на Алековото творчество, колкото, за да покаже едно от обстоятелствата, на които се дължат и „добрите страни“, и „художествените слабости“ на „Бай Ганьо“. „Добрите страни“ той вижда в „непосредствеността, в тона на разказването и живото възсъздаване на отделни моменти“.⁴ В рецензията от „Знаме“ Славейков казва, че „Бай Ганьо“ не е „без погрешки в частности“. Сега „погрешките“ са конкретно посочени, но се оказва, че въпросът съвсем не е за някакви „частности“, които спокойно могат да се премълчат: недостатъците засягат „слога“ на автора, те са в „недобрата синтактична разпоредба на думите“, в „разпасаността на много изрази“, в „ненужната употреба на много русизми“.⁵

Поради това, па и по други причини сега Славейков не признава на Алеко качества на пълноценен творец-художник. Новата му оценка не е в онзи безусловно одобрителен смисъл и тон, който характеризира първата. Като „важен факт“ в творчеството на Алеко той установява неговата „слаба инвенция“⁶: „нищо едно от произведениата му — казва той — не е плод на свободни комбинации на фантазията му, а пересказ на случки и събития, черпени пряко от действителността, често без какви и да е украшения и прибавки“⁷.

¹ Пенчо Славейков, *Алеко Константинов, Спомени и бележки*, стр. XLV.

² Пак там.

³ Пак там, стр. XLIV—XLV.

⁴ Пак там, стр. XLVII.

⁵ Пак там. Като цитира този пасаж, в който се изреждат недостатъците на „Бай Ганьо“, Ив. Д. Шишманов смята, че под „разпасаност на някои изрази“ Славейков разбира цинизмите у Алеко, и продължава: „Цинизмите на Алеко, от които се оплаква Пенчо Славейков, са цинизми на създадените от него типове, а не негови собствени“ (Ив. Д. Шишманов, *Алеко Константинов от едно ново гледище, Училищен преглед*, г. XXVI, 1927, кн. 8, стр. 1217—1218). Трудността в тълкуването е там, че думата „разпасаност“ наистина може да се вземе в смисъла, в който я схваща Шишманов, и наистина може да означава циничността на някои изрази. В случая обаче, струва ни се, този израз трябва да се схване в един друг смисъл, който ни внушава контекстът. Контекстът засяга граматическо-структурни черти на „Бай Ганьо“. Възможно е чрез думите „разпасаността на някои изрази“ да се доуточнява предлаганата мисъл за „недобрата синтактична разпоредба на думите“. Следователно тези думи се свързват с едно изискване, поставено на същата страница — изискване за „хармония между външната и вътрешната форма на речта“. В такъв случай Славейков говори за липса на хармоничност и стройност в някои изрази, които именно поради това, а не поради циничен смисъл са „разпасани“. При тълкуването на това място трябва да се изхожда и от Алековото произведение: в него няма разпасаността на човек, както казва народът, цапнат през устата. Такава разпасаност независимо от степента, в която се проявява, е равнозначна на порнография. А никой не ще обвини Алеко в порнографически тенденции.

⁶ Иначе съди по този въпрос д-р К. Кръстев дори когато оценява не цялата книга „Бай Ганьо“, а само първия очерк от нея, само „Бай Ганьо тръгва по Европа“. Ето какво характеризира Алеко в този очерк: „Щастлива инвенция, сугестивно рисуване, бликащо мощно в груба и прегруба форма живот — непреломен през призмата на художническата душа, — релефни, дори пластични контури, но лишени от стил, от композиция и въобще от изпълнение, с една дума, от онова, което прави творението на писателя художническо дело“ (В. Миролобов, *Млади и стари, Критически етюди върху днешната българска литература*), Тутракан, 1907, стр. X).

⁷ Пенчо Славейков, *Алеко Константинов, Спомени и бележки*, стр. XLVII.